

καὶ μόνη, καὶ δευτέρα ψυχὴ ὁμοία αὐτῇ οὔτε ἐγένετο, οὔτε ἦν δυνατὸν γενέσθαι. Ὅσω δὲ τιμιωτέρα ἡ ψυχὴ τοῦ Λόγου τῶν ψυχῶν τῶν γηίνων ἀνθρώπων, τόσω καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς ψυχῆς ταύτης ἀνωτέρα καὶ τιμιωτέρα τῆς ἐπιστήμης τῆς ψυχῆς τῶν ἀνθρώπων, ἤτοι τῆς ἀνθρωπίνης Ψυχολογίας. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἢ μεθόδῳ λαμβάνεται ἡ ἐπιστημονικὴ γνῶσις τῆς ψυχῆς τοῦ Λόγου; Λαμβάνεται διὰ τῆς μελέτης τοῦ ἱστορικοῦ αὐτῆς βίου, τῶν λόγων αὐτῆς καὶ τῶν ἔργων, ἐν οἷς ἐκδηλοῦται ἡ μία καὶ τριαδικὴ αὐτῆς φύσις, ἣν ὁμοίως ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ, ἢ διὰ τῆς ἡμετέρας συνειδήσεως γινωσκομένη. Ὁ δὲ πρακτικὸς τοῦ Χριστοῦ βίος ἀρχεται ἀπὸ τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ πειρασμοῦ, ὃν ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ Διαβόλου, καὶ ἐν ᾧ ἐξεδηλώθη σαφῶς ἡ μία καὶ τριαδικὴ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ φύσις, καθὼς ἐρχόμεθα θεωρῆσαι αὐτὴν ἤδη.

ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ θεωροῦμεν πρῶτον ἐν τῷ ἱστορουμένῳ πειρασμῷ αὐτοῦ, ὃς ἐγένετο εὐθὺς μετὰ τὸ ἐν Ἰορδάνῃ βάπτισμα αὐτοῦ. «Τότε,» ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, «ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἐρήμον ὑπὸ τοῦ Πνεύματος πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ Διαβόλου. Καὶ ἠηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε.»

Τὸ πεινῆν καὶ διψῆν αἰσθησίς ἐστι τῆς ψυχῆς, προσερχομένη ἐκ τῆς πρώτης ἀνάγκης τῆς ζώσης σαρκός, μεθ' ἧς ἐστὶν ἠνωμένη. Ἐνοχλουμένη ἡ ψυχὴ ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ ἄλγους τῆς αἰσθήσεως ταύτης, κινεῖ τὸ σῶμα εἰς εὗρεσιν καὶ λῆψιν τῆς τροφῆς, τῆς θεραπευούσης τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ συντηρούσης τὴν ζωὴν. Ἀρξαμένης δὲ τῆς ἐργασίας, τῆς θεραπευούσης τὴν ἀνάγκην ταύτην διὰ τῆς καταλλήλου βρώσεως καὶ πόσεως, ἡ ἀλγεινὴ αἰσθησις τῆς πείνης τρέπεται εἰς αἰσθησὶν ἡδέϊαν καὶ εὐάρεστον, διαρ-

κοῦσαν μέχρι τοῦ κόρου. Τούτου δὲ ἐπελθόντος, ἡ αἰσθησις μετατρέπεται εἰς ἀηδίαν, καταπαύουσιν τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐσθίειν καὶ πίνειν. Ἡ δὲ δύναμις ἢ φύσις τῆς ψυχῆς, ἡ δοκιμάζουσα τὰ αἰσθήματα ταῦτα τῆς ἀλγεινῆς καὶ ἡδέας αἰσθήσεως, καλεῖται παθητικὸν τῆς ψυχῆς. Ἄρα ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, πεινώσα καὶ διψῶσα, ἔχει τὸ αἰσθητικὸν καὶ παθητικόν, ὅπερ ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ.

«Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν· Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, εἶπε ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε· Γέγραπται· Οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ.»

Ἡ ἀπόκρισις αὕτη τοῦ πεινῶντος Χριστοῦ πρὸς τὸν πειράζοντα Διάβολον ἐκδηλοῖ τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, ὃ νοεῖ ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ ἐπὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Διαβόλου. Συμφώνως δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην νόησιν τὸ θελητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀποκρούει, καὶ οὐ ποιεῖ τὴν πρότασιν τοῦ Διαβόλου, ὡς ῥῆμα πονηρὸν καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀνάξιον, ὡς ῥῆμα δηλητηριῶδες καὶ ἀποστροφῆς ἄξιον· διότι τὸ ῥῆμα τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Διαβόλου, δεκτὸν γενόμενον καὶ μὴ ἀποκρουσθέν, δηλητηριάζει καὶ ἀποκτείνει τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ ῥῆμα τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Θεοῦ τρέφει ἅμα καὶ ζωοποιεῖ αὐτόν. Ἄρα ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, νοοῦσα καὶ ἀποκρούουσα τὴν πρότασιν τοῦ Διαβόλου, ἐξεδήλωσεν ὅτι σὺν τῷ παθητικῷ ἔχει καὶ τὸ νοητικὸν καὶ τὸ θελητικόν, δι' ὧν θεραπεύεται ἡ ἀνάγκη τοῦ παθητικοῦ, καὶ ἰδοὺ ὅτι ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ τοῦ βίου πειρασμῷ ἐκδηλοῦται σαφῶς ἡ μία καὶ τριαδικὴ φύσις τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἣν ἔχει καὶ ἡ ἡμετέρα ψυχὴ. Φέρε δὲ ἰδωμεν αὐτὴν ἐκδηλουμένην καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ πειρασμῷ καὶ ἐν τῷ τρίτῳ.

«Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ Διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν
 »πόλιν, καὶ ἴστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ,
 »καὶ λέγει αὐτῷ· Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω
 »γέγραπται γὰρ ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ
 »σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἄρουσί σε, μή ποτε προσκόψῃς πρὸς
 »λίθον τὸν πόδα σου. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Πάλιν γέ-
 »γραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου.»

Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ πειρασμῷ ὁ Διάβολος προσάγει
 εἰς παραδοχὴν ῥήματα Θεοῦ, δι' ὧν ὑποβάλλει τὴν ἑαυτοῦ
 πονηρὰν θέλησιν. Ἀλλὰ τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χρι-
 στοῦ ἐννοεῖ καὶ ἐξελέγχει τὸν δόλον αὐτοῦ δι' ἑτέρου γρα-
 φικοῦ ῥήματος, «οὐκ ἐκπειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου,»
 καὶ τὸ θελητικὸν ἐπομένως ἀποκρούει καὶ τὴν δευτέραν
 ταύτην πρότασιν, καθὼς ἀπέκρουσε καὶ τὴν πρώτην. Ἄρα
 καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ πειρασμῷ ἐξεδηλώθη ἡ αὐτῆ τῆς
 ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ τριμερῆς φύσις, οἷον τὸ νοητικὸν καὶ
 τὸ θελητικόν, ὧν ἑκάτερον ποιεῖ τὸ ἑαυτοῦ, ὑπὲρ τοῦ πα-
 θητικοῦ καὶ τῆς ζωῆς τοῦ σώματος ἀμυνόμενα· ὅτι ὁ πει-
 ράζων Διάβολος πρὸς τὸν θάνατον τῆς σαρκικῆς ζωῆς τοῦ
 Χριστοῦ ἀπέβλεπε, καὶ ἀποκτεῖναι αὐτὸν ἀπεπειράτο, ἀλλ'
 οὐδὲν ἤνυσεν, ὑπὸ σοφοῦ νοητικοῦ ἐννοούμενος, καὶ γεν-
 ναίου θελητικοῦ ἀποκρουόμενος.

«Πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ Διάβολος εἰς ὄρος ὑψη-
 »λὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
 »κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ· Ταῦτα πάν-
 »τα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε λέγει αὐ-
 »τῷ ὁ Ἰησοῦς· Ὑπαγε, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον
 »τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.»

Ἐν τῷ τρίτῳ τούτῳ καὶ τελευταίῳ πειρασμῷ ὁ Διά-
 βολος ἀγωνίζεται πάσῃ δυνάμει γοητεῦσαι καὶ δελεάσαι
 τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, προσφέρων γενναιο-
 δώρως πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐ-
 τῶν ἀντὶ μιᾶς κλίσεως τῆς κεφαλῆς, ἀντὶ μιᾶς προσκυ-
 νήσεως ἀπαγορευομένης ὑπὸ τοῦ θείου νόμου. Ἀλλὰ καὶ

ἀποκρούεται πάσῃ δυνάμει ὑπὸ συμπάσης τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ παθητικοῦ ἀγανακτοῦντος, τοῦ θελητικοῦ ὀργιζομένου κατὰ τοῦ δολίου καὶ αὐθάδους ἐχθροῦ, καὶ τοῦ νοητικοῦ τὸν θεῖον νόμον προβάλλοντος εἰς ἔλεγχον τῆς ἀλαζανείας τοῦ Διαβόλου τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὀφειλομένην προσκύνησιν ἀναιδῶς ἐκζητοῦντος. Ὁ δὲ λόγος, «ὕπαγε, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις,» ἐκφράζει τῆς ὅλης φύσεως τὴν ἐνέργειαν, καὶ τοῦ νοητικοῦ τὴν νόησιν καὶ τοῦ θελητικοῦ τὸν θυμὸν καὶ τοῦ παθητικοῦ τὴν ἀγανάκτησιν. Οὕτω δὲ κραταιῶς προσβλήθεις ὁ δοκησίθεος Σατανᾶς, καὶ ὡς Θεὸς προσκυνεῖσθαι ἀξιῶν, ἔφυγεν ἡττημένος καὶ κατησχυμένος καὶ ἐκδίκησιν πνέων κατὰ τοῦ καταισχύναντος αὐτὸν Νέου Ἀνθρώπου, ὃς ἐν τῷ τριπλῷ τούτῳ πειρασμῷ ἐξεδήλωσε τὴν μίαν καὶ τριαδικὴν φύσιν τῆς ἑαυτοῦ τελείας ψυχῆς, φύσιν τελείαν, καὶ ἄμωμον, καὶ διαφθορᾶς ἀνεπίδεκτον παρὰ τοῦ διαφθορέως τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων Διαβόλου· διότι ὁ Διάβολος οὔτε τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἠδυνήθη ἀποπλανῆσαι διὰ τῆς παρερμηγείας τῶν θείων ρημάτων, οὔτε τὸ παθητικὸν δελεᾶσαι διὰ τῶν θελγήτρων τῆς δόξης καὶ τῶν ἡδονῶν τῶν βασιλειῶν τοῦ κόσμου, οὔτε τὸ θελητικὸν παραπείσαι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ψεύδους καὶ τῆς γοητείας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη καὶ ἡττήθη καθ' ὀλοκληρίαν καὶ ἐν τοῖς τρισὶ πειρασμοῖς, καὶ ἔφυγε κατησχυμένος καὶ λευπημένος, ἀφείς τῷ νικητῇ τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐφροσύνην τῆς νίκης καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς θείας τραπέζης, διότι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ ἄγγελοι, κομίσαντες βρώματα πρὸς θεραπείαν τῆς πείνης, ἣν τὸ παθητικὸν αὐτοῦ ἠσθάνετο. Οὗτος δὲ ὁ νόμος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ νόμος ὁ συντηρῶν τὴν ζωὴν, καὶ τὸν θάνατον ἀποκρούων, ὃν ὁ Χριστὸς ἐφήρμοσεν ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις πειρασμοῖς, θεραπεύειν τὰς χρείας καὶ ἀνάγκας τῆς ἡμέτερας φύσεως κατὰ τὴν νόησιν καὶ τὴν

θέλησιν τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν καὶ τὴν εἰσήγησιν τοῦ Διαβόλου. Τὸν νόμον τοῦτον τῆς ζωῆς παρέβη ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ἐπιθυμήσας γενέσθαι θεὸς κατὰ τὴν δολίαν εἰσήγησιν τοῦ Διαβόλου καὶ παρὰ τὸν νόμον τὸν δηλοῦντα τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Ἀπέθανε δέ, ὡς ἦν ἐπόμενον, διότι παρεδέξατο νοήματα ψευδῆ ἐν τῷ ἑαυτοῦ νοητικῷ, παράνομον θέλημα ἐν τῷ ἑαυτοῦ θελητικῷ, ἐπιθυμίαν ἄκαιρον ἐν τῷ ἑαυτοῦ παθητικῷ, καὶ διέφθειρεν ὅλην τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, ἣν μετέδωκε καὶ εἰς τοὺς ἑαυτοῦ ἀπογόνους. Αὕτη δὲ ἡ διαφθορὰ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἐπάγει αὐτῷ ἀφεύκτως τὸν θάνατον. Ἄλλ' ὁ νέος ἄνθρωπος, ὁ ἐπὶ τῆς τοῦ Λόγου ὑποστάσεως οἰκοδομηθείς, τηρεῖ ἀδιάφθορον ὅλην τὴν φύσιν τῆς ἑαυτοῦ τελείας ψυχῆς, διότι ἀπέκρουσε πάντα τὰ φαρτικά τοῦ Διαβόλου νοήματα καὶ θελήματα καὶ δελεάσματα, τὴν δὲ ἀνάγκην τῆς ἑαυτοῦ φύσεως ἐθεράπευσε κατὰ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ, τὴν διὰ τῶν ἁγίων Γραφῶν δεδηλωμένην. Διὰ τοῦτο δικαιοῦται ζῆν ἐν τῷ Θεῷ, καὶ καταδιώκειν τὸν διαφθορέα τῶν ἀνθρώπων Διάβολον, ἕως ἂν, παγιδεύσας καὶ συλλαβὼν αὐτόν, ἀποκτείνῃ ἐνδοίκως. Ἄρα ἡ μὲν φύσις τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἀδιάφθορος καὶ ἀρτία, ἡ δὲ φύσις τῶν ἀδαμιαίων ἀνθρώπων διεφθαρμένη· ὅτι συνεκράθησαν μετ' αὐτῆς τὰ τοῦ Διαβόλου νοήματα καὶ θελήματα εἰς θεραπείαν ἀλόγων καὶ ἐπεισάκτων ἐπιθυμιῶν, δι' ὧν ἐπιταχύνεται ἡ φθορὰ καὶ ὁ θάνατος. Θεραπεύεται δὲ ἡ διεφθαρμένη φύσις ἡμῶν διὰ τῆς ἀρτίας καὶ ἀδιαφθόρου φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, λόγον φαρμάκου ἱαματικοῦ ἐχούσης πρὸς τὴν νοσοῦσαν καὶ θανατιῶσαν ἡμῶν φύσιν. Ἀπεκδυόμεθα γὰρ τὴν κακὴν φύσιν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐνδύόμεθα τὴν καλὴν φύσιν τοῦ νέου, καὶ γινόμεθα ὁμοίως αὐτῷ νέοι καὶ ἄφθαρτοι καὶ ἀθάνατοι.

ΤΟ ΠΟΙΟΝ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ
ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Τὴν ὄλην φύσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ θεωρήσαντες ἐν τοῖς τρισὶ πειρασμοῖς τοῦ πρακτικοῦ αὐτοῦ βίου, εἶδομεν αὐτὴν ἔχουσαν τὰ αὐτὰ συστατικὰ προσόντα, ἅτινα ἔχει καὶ ἡ φύσις τῆς ψυχῆς ἡμῶν, οἷον τὸ παθητικόν, τὸ θελητικόν, καὶ τὸ νοητικόν. Ἐκαστον δὲ τῶν τριῶν τούτων συστατικῶν ἔχει τὴν οἰκείαν ἀρετὴν, καὶ ἐνεργεῖ τὸ ἑαυτοῦ πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ εὖ ζῆν τῆς ὅλης φύσεως, καὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν μερῶν αὐτῆς. Τούτου ἕνεκα τὸ ποῖον τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἐξόχως ὑπερέχει τοῦ ποιοῦ τῆς φύσεως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, καὶ τὸ μοναδικόν καὶ ἐξοχον τῆς ποιότητος ταύτης ἐρχόμεθα θεωρῆσαι ἤδη.

Ἐν πρώτοις δὲ παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ποῖον πάσης φύσεως ἐν γένει διακρίνεται εἰς καλὸν καὶ κακόν, καὶ ἡ ποιότης τῶν φύσεων ὡς καλὴ ἢ ὡς κακὴ χαρακτηρίζεται καὶ ὀνομάζεται. Αἱ οὐσίαι τῆς αὐτῆς φύσεως χαρακτηρίζονται αἱ μὲν ὡς καλῆς φύσεως οὐσίαι, αἱ δὲ ὡς κακῆς. Ἡ καλὴ ποιότης τῆς οὐσίας λέγεται καὶ ἀρετὴ αὐτῆς, ἡ δὲ κακὴ ποιότης τῆς οὐσίας λέγεται καὶ κακία αὐτῆς. Αἱ ψυχαὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσὶν οὐσίαι τῆς αὐτῆς φύσεως, ἐφ' ἧς παρατηρεῖται ἡ καλὴ καὶ ἡ κακὴ ποιότης. Ἄλλ' ἐπὶ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ παρατηρεῖται μόνον ἡ καλὴ ποιότης, ἡ τὴν κακὴν παντάπασιν ἀποκλείουσα, ποιότης ἐξαιρετικὴ καὶ μοναδική, τελείως καλή, ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλων ἀνθρώπων φύσει ἀπαντωμένη. Τί δέ ἐστι, καὶ εἰς τί συνίσταται ἡ καλὴ αὕτη ποιότης, καὶ πῶς παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ, περὶ τούτων πάντων ἐξῆς λέγομεν.

Τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ τριμεροῦς οὔσης, ζητητέον πρῶτον τίς ἡ ἀρετὴ ἐκάστου αὐτῆς μέρους, καὶ εἶτα τίς ἡ ἀρετὴ τῆς ὅλης φύσεως. Καὶ πρῶτον φέρε σκεψώμεθα τίς ἡ ἀρετὴ τοῦ νοητικοῦ;

Τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ νοεῖ καὶ διακρι-

νει τὰ ψευδῆ νοήματα τοῦ δολίου Διαβόλου ἀπὸ τῶν ἀληθῶν νοημάτων τοῦ Θεοῦ, καὶ διατηρεῖ διακεκριμένως καὶ ἀπλανῶς τὴν διάκρισιν καὶ τὴν διάγνωσιν ἑκατέρων. Ἔστιν ἄρα νοητικὸν σοφὸν καὶ ἀπλανές, ἔχον τὴν ἀρετὴν τοῦ νοεῖν τὴν ἀλήθειαν καὶ διακρίνειν τὸ εἰς αὐτὴν ἀντικείμενον ψεῦδος, τὴν ἀρετὴν τοῦ μὴ συγχέειν αὐτὰ καὶ ἐκλαμβάνειν εἴτε τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν, εἴτε τὴν ἀλήθειαν ὡς ψεῦδος. Ἡ ἀρετὴ αὕτη τοῦ νοητικοῦ καλεῖται σοφία. Τὴν ἀρετὴν τῆς σοφίας τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἔχει τελείαν, διότι νοεῖ κατὰ βάθος τε καὶ πλάτος τὰ νοήματα τοῦ πονηροῦ Διαβόλου, καὶ διαχωρίζει ἀπὸ τῶν νοημάτων τοῦ Θεοῦ, ἃ ἐπίσης κατὰ βάθος τε καὶ πλάτος νοεῖ.—Τὸ δὲ θελητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, τὸν φωτισμὸν τοῦ νοητικοῦ δεχόμενον, ἐνεργεῖ θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς πάντοτε καὶ πανταχοῦ κατὰ τὸ θέλημα καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδέποτε κατὰ τὸ ἀντίθετον θέλημα τοῦ Διαβόλου. Αὕτη δὲ ἡ ἀρετὴ τοῦ θελητικοῦ καλεῖται φρόνησις καὶ ἀνδρία· φρόνησις μὲν κατὰ τὸ φρονεῖν συμφώνως τῷ νοητικῷ, ἀνδρία δὲ κατὰ τὸ θέλειν καὶ δύνασθαι ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀποκρούειν δὲ καὶ πολεμεῖν τὸ θέλημα τοῦ Διαβόλου.—Τὸ δὲ παθητικόν, αἰσθανόμενον τὰς τῆς φύσεως ἀνάγκας, ἀγαπᾷ τὴν θεραπείαν αὐτῶν τὴν κατὰ τὴν νόησιν καὶ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ γινομένην, μισεῖ δὲ καὶ ἀποστρέφεται τὴν θεραπείαν, ἣν προτείνει ὁ Διάβολος, ψευδῆ ἐπαγγελλλόμενος, ἣν καὶ τὸ θελητικὸν ἀνδρείως ἀποκρούει ἐν συμφωνίᾳ μετὰ τοῦ νοητικοῦ. Αὕτη δὲ τοῦ παθητικοῦ ἡ ἀρετὴ καλεῖται σωφροσύνη, ὅτι σώως καὶ ὑγιῶς τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ φρονήσει ἀγαπᾷ καὶ μισεῖ, χαίρει καὶ λυπεῖται, καὶ τὰς φρένας σώζει τοῦ νοητικοῦ, ὅτι κατ' αὐτὰς ἐνεργεῖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, τὸ ἔργον τῆς ἀγάπης τῶν καλῶν, καὶ τοῦ μίσους τῶν πονηρῶν.—Ἡ δὲ τῶν τριῶν τούτων τῆς ὅλης φύσεως μερῶν ἀλληλοβοήθεια καὶ ἐπικοινωνία καλεῖται δικαιοσύνη. Τὸ νοητικὸν ἱκανῶς φωτίζει τὸ θελητικὸν περὶ τοῦ πρα-

κτέου καὶ τοῦ μὴ πρακτέου· τὸ θελητικὸν πράττει συμφώνως τῷ νοητικῷ, καὶ θεραπεύει καλῶς τὴν ἀνάγκην, ἣν αἰσθάνεται τὸ παθητικόν· τὸ δὲ παθητικὸν χαίρει ἐπὶ τῇ εὐπραγίᾳ τοῦ θελητικοῦ, καὶ ποιεῖ αὐτὸ μέτοχον καὶ κοινωνὸν τῆς ἑαυτοῦ χαρᾶς· τὸ δὲ θελητικὸν ἐκ μὲν τοῦ νοητικοῦ δέχεται τὸν ἐπαινον τῆς ἑαυτοῦ εὐπραγίας, ἐκ δὲ τοῦ παθητικοῦ δέχεται τὴν τέρψιν καὶ τὴν χαρὰν. Ἡ δὲ ἐν ἀγαθοῖς αὕτη ἐπικοινωνία καὶ ἀμοιβαία ὑποστήριξις καὶ βοήθεια καλεῖται δικαιοσύνη, πρὸς τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ εὖ ζῆν τῆς ὅλης φύσεως ἀποβλέπουσα. Ἡ ἀρετὴ τῆς δικαιοσύνης συνάπτει εἰς ἓν τὰ τρία τῆς φύσεως μέρη, καὶ μίαν φύσιν ἀρμονικὴν καὶ σύμφωνον πρὸς ἑαυτὴν ἀπεργάζεται. Φύσις δὲ τοιαύτη, ἔχουσα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν καλὴν ποιότητα ἐν τοῖς μέρεσι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ, ἔχει τὸ εὖ εἶναι καὶ τὸ εὖ ζῆν, ὅπερ ἀποκλείει τὸ κακῶς εἶναι καὶ κακῶς ζῆν καὶ πᾶσαν τῆς κακῆς φύσεως τὴν κακοδαιμονίαν καὶ ἀθλιότητα, ἔχει τὴν ἡδίστην καὶ ἀφθαρτον μακαριότητα. Ἡ δὲ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων φύσις, ἔχουσα ἐν τοῖς μέρεσι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τὰς κακίας καὶ τὴν κακὴν ποιότητα ἀντὶ τῶν εἰρημένων ἀρετῶν καὶ τῆς καλῆς ποιότητος, ἔχει τὸ κακὸν εἶναι καὶ τὸ κακὸν ζῆν, ὃ λέγεται θάνατος. Ἀλλ' εὐτυχῶς ἡ καλὴ φύσις τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ γίνεται φάρμακον καὶ ἴαμα τῆς κακῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων· διότι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ καλὴ ποιότης τῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ μεταδίδεται τῇ φύσει ἐκάστου ἀνθρώπου, βουλομένου γενέσθαι κοινωνοῦ καὶ μετόχου τῶν ἀρετῶν τοῦ Χριστοῦ. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ ψυχαὶ κακῆς φύσεως ἀνεπίδεκτοι ὅλως τῆς καλῆς φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄτρεπτοι ἐκ τοῦ κακοῦ εἰς τὸ ἀγαθόν, καθὼς ὑπάρχουσι καὶ ψυχαὶ μετασχοῦσαι τῆς τελείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ γενόμεναι ἄτρεπτοι ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ εἰς τὸ κακόν. Τίς δὲ ἡ αἰτία τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς καλῆς ποιότητος τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ; Ἡ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι θρέψις καὶ αὐξήσις καὶ τελείωσις αὐτῆς· ὅτι τὸ παιδίον ἠύξανε

καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Ἡ ἀρετὴ τοῦ νοητικοῦ τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἔχει αἰτίαν τὸ Πνεῦμα τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως· ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ βουλευτικοῦ ἔχει αἰτίαν τὸ Πνεῦμα τῆς βουλῆς καὶ τῆς ἰσχύος· ἡ δὲ ἀρετὴ τοῦ παθητικοῦ ἔχει αἰτίαν τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, καλῶς τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας, λέγων· «Καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Θεοῦ, Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, Πνεῦμα γνῶσεως καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβου Θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν.» Αἴτιον ἄρα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς καλῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι θρέψις καὶ αὔξησις καὶ τελείωσις αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐν τῷ ἀκαθάρτῳ πνεύματι θρέψις καὶ αὔξησις τῶν ψυχῶν τῶν ἀδαμιαίων ἀνθρώπων ἡ αἰτία ἐστὶ τῆς κακῆς ποιότητος καὶ τῆς κακῆς φύσεως αὐτῶν. Διὰ τοῦτο ἡ κακὴ φύσις ἀποβάλλεται διὰ τῆς ἀποβολῆς τοῦ πονηροῦ πνεύματος, καὶ ἡ καλὴ ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος ἀναγεννήσεως, μεθ' ἣν ἀκολουθεῖ ἡ θρέψις καὶ αὔξησις καὶ τελείωσις καθ' ὁμοίωσιν τῆς θρέψεως καὶ αὔξεσεως καὶ τελειώσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ. Πρόδηλον δὲ ὅτι τὸ ἔργον τῆς καλῆς τῶν παίδων ἀνατροφῆς, καὶ τὸ ἔργον τῆς βελτιώσεως τῶν ἀνθρώπων ἐργάζονται καλῶς μόνον οἱ ἔχοντες τὴν ἐπιστημονικὴν γνῶσιν τῆς καλῆς φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς κακῆς φύσεως τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων, δι' ἧς ὁδηγοῦνται εἰς τὰ πρακτέα πρὸς ἀπόκτησιν τῶν ἀρετῶν τῆς καλῆς φύσεως καὶ πρὸς ἀποβολὴν τῶν κακῶν τῆς κακῆς. Οἱ δὲ τῆς τοιαύτης γνῶσεως ἄμοιροι οὐκ οἶδασι τί ποιοῦσι, καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶν ἐπιβλαβὴς μᾶλλον ἢ ὠφέλιμος ἀποβαίνει. Ἐνεκα τῆς ἀγνοουμένης φύσεως τοῦ Χριστοῦ τὰ κακὰ καὶ αἱ κακίαι ἐπικρατοῦσιν ἐν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἡ ἐξάλειψις αὐτῶν μόνον διὰ τῆς γνῶσεως τοῦ Χριστοῦ κατορθωθήσεται. Γνώμεν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ἡμᾶς.

ΕΙΔΙΚΩΤΕΡΑ ΓΝΩΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τῆς ὅλης φύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ συνισταμένης ἐκ τριῶν ἀρχικῶν προσόντων ἢ συστατικῶν, ἐξ ὧν καὶ τρεῖς δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι ἐκδηλοῦνται, οἷον ἡ τοῦ παθητικοῦ, ἡ τοῦ θελητικοῦ, καὶ ἡ τοῦ νοητικοῦ, ἡ γνῶσις τῆς ὅλης ταύτης φύσεως προαπαιτεῖ τὴν γνῶσιν ἐκάστου τῶν μερῶν αὐτῆς, διότι ἡ τοῦ ὅλου γνῶσις διὰ τῆς γνώσεως τῶν μερῶν αὐτοῦ λαμβάνεται. Ἐκ δὲ τῆς προηγουμένης θεωρίας ἐγνωμεν τὴν ὅλην φύσιν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ μόνον κατὰ τοὺς γενικοὺς καὶ διακριτικοὺς χαρακτῆρας ἐκάστου αὐτῆς συστατικοῦ, οὐχὶ δὲ καὶ καθ' ὅλον τὸ βάθος καὶ πλάτος ἐκάστου μέρους καὶ τῆς ὅλης φύσεως. Διὰ τοῦτο ἤδη μεταβαίνομεν ἐκ τῆς γενικωτέρας εἰς τὴν εἰδικωτέραν γνῶσιν τῆς φύσεως ταύτης, καὶ λαμβάνομεν πρῶτον ὑπὸ σκέψιν καὶ ἐξέτασιν τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ, εἶτα δὲ ἐπισκεψόμεθα καὶ τὸ νοητικὸν αὐτῆς, καὶ τελευταῖον τὸ θελητικόν, ὅπερ ἐνεργεῖ τὰ ἑαυτοῦ, κείμενον ἐν μέσῳ τοῦ παθητικοῦ καὶ τοῦ νοητικοῦ, καὶ δεχόμενον παρ' ἐκείνου μὲν τὴν αἴσθησιν τῆς ἀνάγκης, παρὰ τούτου δὲ τὴν νόησιν τῶν πρακτέων πρὸς θεραπείαν αὐτῆς· αὐτὸ δὲ ἐλευθέρως ἀποφασίζει καὶ πράττει, καὶ διατηρεῖ τὴν ζωὴν τῆς ὅλης φύσεως, καλῶς τὰς ἀνάγκας αὐτῆς θεραπεῦον.

ΤΟ ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΟΥ

Τὸ παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ δοκιμάζει πάθη ἡδονῆς καὶ λύπης 1) ἐκ τῆς ζώσης σαρκός, μεθ' ἧς συνδέεται, 2) ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας, μεθ' ὧν ἀναστρέφεται, 3) ἐκ τοῦ Θεοῦ, μεθ' οὗ σχετίζεται. Ἰδίως καὶ ὑπηρετικῶς ὅτι τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ ὑπηρετεῖ, ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων ἀναστρεφόμενος, καὶ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἐρ-

Δρ. Δ. της Κ.τ.Π
DANNINA 2006

γαζόμενος. Ἐκ τῶν τριῶν τούτων πηγῶν τῆς παθήσεως τὸ παθητικὸν διακρίνεται εἰς τρία ἀνάλογα εἶδη: 1) εἰς σαρκικὸν παθητικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰς αἰσθήσεις καὶ τὰ πάθη τῆς ἑαυτοῦ ζωσῆς σαρκός· 2) εἰς κοινωνικὸν παθητικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ προερχόμενα φύσει ἐκ τῆς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας· 3) εἰς πνευματικὸν παθητικὸν ἀναφερόμενον εἰς τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ προερχόμενα φύσει ἐκ τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ κοινωνίας καὶ σχέσεως.

Κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην λαμβάνομεν πρῶτον πρὸς θεωρίαν καὶ γνῶσιν τὸ σαρκικὸν παθητικόν, καὶ μετ' αὐτὸ ἐπισκεψόμεθα καὶ τὰ δύο ἕτερα εἶδη κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν.

1) ΤΟ ΣΑΡΚΙΚΟΝ ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ σαρκικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ταυτίζεται κατ' οὐσίαν πρὸς τὸ σαρκικὸν παθητικὸν πάσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς· διότι αἰσθάνεται τὰς αὐτὰς τῆς σαρκὸς ἀνάγκας, οἷον τὴν ἀνάγκην τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν, τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνδύσεως τοῦ γυμνοῦ σώματος, καὶ τὴν ἀνάγκην τοῦ οἴκου. Αἰσθανόμενον δὲ τὰς ἀνάγκας ταύτας ὁμοίως ἡμῖν ἡδεύεται ἐκ τῆς θεραπείας αὐτῶν, ἀλγεῖ δὲ πρὸ τῆς θεραπείας ἐκ τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀνάγκης. Τὸ παθητικὸν τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Χριστός, λέγων· «Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν· Ἴδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν.» Ἐπεὶνα ἄρα καὶ ἐδίψα καὶ ὁ Χριστός, καθὼς καὶ πᾶς ἄνθρωπος, ἔτρωγε καὶ ἔπινε τὸ ἱκανὸν πρὸς θεραπείαν τῆς φυσικῆς ταύτης ἀνάγκης, καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὠνειδίετο ὡς φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν· ὅτι καὶ μετὰ τοιούτων ἀνθρώπων συνέτρωγε καὶ συνέπινεν, ἵνα ἐλκύσῃ αὐτοὺς εἰς μετάνοιαν. Εἰ δὲ ὁ Χριστός ἐπεὶνα καὶ ἐδίψα, πρόδηλον ὅτι καὶ ἡ-

σθάνετο τὸ ἀλγεινὸν αἰσθημα τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, τὴν ἡδύτητα τῆς θεραπείας αὐτῶν διὰ τῶν φαγητῶν καὶ τῶν ποτῶν, καὶ τὴν ἀηδίαν τὴν ἐκ τῆς πληρώσεως καὶ τοῦ κόρου, τοῦ καταπαύοντος τὴν ἐργασίαν ταύτην· ἀνάλογα βεβαίως αἰσθήματα ἐδοκίμαζε καὶ ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐνδυσμασίας τοῦ σώματος, ἀλγῶν ἐκ τῆς αἰσθήσεως τοῦ ψύγους καὶ τῆς θερμότητος, καὶ ἠδόμενος ἐκ τῆς περιβολῆς τῶν ἐνδυμάτων καὶ τῆς μετρίας θερμοκρασίας· ὡσαύτως καὶ ἐκ τῆς ἐργασίας ἢ τῆς ὁδοιπορίας ἠσθάνετο τὸ ἄλγος τοῦ μόχθου καὶ τῆς ἐξαντλήσεως τῶν σωματικῶν δυνάμεων, καὶ τὴν ἡδονὴν τῆς ἀναπαύσεως καὶ τοῦ ὕπνου, δι' ὧν ἀνακτῶνται πάλιν αἱ τοῦ σώματος δυνάμεις· ἐκ τῆς ἐν τῷ οἴκῳ διατριβῆς καὶ ἀναπαύσεως ἐν νυκτὶ ἢ ἐν ἡμέρᾳ διετίθετο ἠδέως, ἀφοῦ προῆσθάνετο τὸ ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἢ τῆς ἐργασίας ἄγχος. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὸ σαρκικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἐδοκίμαζε πάντα τὰ φυσικὰ αἰσθήματα τοῦ ζῶντος σώματος, καὶ πάντα τὰ ἡδέα καὶ ἀλγεινὰ πάθη, τὰ προερχόμενα ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς θεραπείας τῶν φυσικῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν τοιαύτην αἰσθησιν καὶ πάθησιν ταυτίζεται πρὸς τὸ σαρκικὸν παθητικὸν πάσης ψυχῆς ἀνθρώπου. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς σωφροσύνης τὸ σαρκικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ διαφέρει τοῦ σαρκικοῦ παθητικοῦ πάντων ἀνθρώπων, ὅτι ἀποκλείει πᾶσαν παρεκτροπὴν ἐκ τοῦ μέτρου τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς θεραπείας τῶν φυσικῶν τοῦ σώματος ἀναγκῶν, καὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἀθέμιτον προερχομένην ἐκ τῆς καταχρήσεως τῶν ἀγαθῶν τοῦ σώματος, καθὼς καὶ τὰς ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν παρεκτροπῶν ὀδύνας· οὐκ ἀποκλείει δὲ καὶ τὰς ὀδύνας, τὰς προερχομένας ἐκ τῆς κακουργίας τῶν ἀνθρώπων, οἷον τὰς ὀδύνας τῆς μαστιγώσεως καὶ τῶν ραπισμάτων, καὶ τὰς ὀδύνας τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, ἃς ἐδοκίμασε κρεμάμενος ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ ἀποθανὼν ἐπ' αὐτοῦ. Τὰς ὀδύνας ταύτας ἐκουσίως ἐδοκίμα-

σεν ἐκ χειρὸς τῶν κακούργων, ἵνα ἐπιστρέψωσιν αὐταὶ δικαίως κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀρχικακούργου Διαβόλου, καὶ καταλυθῆ τὸ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων κράτος αὐτοῦ. Διὸ καὶ ὁ Προφήτης λέγει: «Αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν αἶρει, καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται.» Ἄλλὰ τὰς ὀδύνας ταύτας ἐδοκίμασεν ὁ Χριστὸς περὶ τὸ τέλος τῆς σαρκικῆς αὐτοῦ ζωῆς, ἐν ὀδύνασι ἐκλιπούσης. Πρὸ αὐτῶν δὲ ἐδοκίμασε, πάσας τὰς νομίμους καὶ ἡδεῖας ἡδονὰς τῆς θρέψεως καὶ συντηρήσεως τοῦ ἑαυτοῦ σώματος, ὃ φύσει ἠγάπα καὶ περιποιεῖτο, θέλων αὐτοῦ τὴν ζωὴν, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ φεύγων καὶ ἀποστρεφόμενος. Ὁ Χριστὸς ἦν φύσει φιλόζωος καὶ μισοθάνατος, διότι ἔζη τὴν ζωὴν τὴν καλὴν κατὰ τὸ θέλημα καὶ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδὲν ἠβούλετο βλαπτικὸν ἢ ἀναιρετικὸν τῆς ζωῆς ταύτης. Ἐκουσίως δὲ ἀφῆκε τὸν θάνατον ἀδικῆσαι αὐτόν, ἵνα λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν προσήκουσαν δίκην, καὶ καταργήσῃ αὐτὸν εἰς τέλος. Ὁ δὲ σαρκικὸς βίος καὶ τὸ σαρκικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ πρόκειται τοῖς ἀνθρώποις πᾶσιν ἔξοχον καὶ μοναδικὸν παράδειγμα πρὸς μίμησιν αὐτοῦ, καὶ μέσον πρὸς ἀνάβασιν εἰς τὴν κρείττονα καὶ θεῖαν ζωὴν. Ὁ γὰρ μὴ ζῶν σωφρόνως ὁμοίως τῷ Χριστῷ, καὶ τῆς κρείττονος καὶ ὑψηλοτέρας ζωῆς ἀγευστος διατελέσει· ὁ δὲ τὴν σωφροσύνην τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ κτησάμενος, εὐκόλως προβαίνει εἰς τὴν ἀπόκτησιν πάσης ἀρετῆς, καὶ τῆς θειοτέρας ζωῆς μέτοχος γίνεται. Κτώμεθα δὲ τὴν σωφροσύνην τῆς σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ, ἀποβάλλοντες τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας, καὶ προσλαμβάνοντες τὸ σῶμα τῆς ἀγιωσύνης καθ' ὃν τρόπον ὁ Χριστὸς ἐνομοθέτησε τὴν ἀποβολὴν ἐκείνου, καὶ τὴν ἀπόκτησιν τούτου.

2) ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΠΑΘΗΤΙΚΟΝ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Τὸ κοινωνικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἦδεται καὶ λυπεῖται ἐκ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς κοινωνίας,

ἐν τῇ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καθὼς καὶ τὸ σαρκικὸν παθητικὸν ἤδετο καὶ ἐλυπεῖτο ἐκ τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς θεραπείας τῶν ἀναγκῶν τῆς ἑαυτοῦ ζώσης σαρκός. Ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐξ οἴκου καὶ πατριάς Δαυὶδ τοῦ βασιλέως, καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ φύσει ἠγάπα τὴν τεκοῦσαν καὶ θρέψασαν αὐτὸν ἀπειρόγαμον Μητέρα· ἠγάπα τὸν θετὸν καὶ κατὰ νόμον πατέρα αὐτοῦ, Ἰωσήφ τὸν μνήστορα· ἠγάπα τοὺς ἀδελφοὺς καὶ συγγενεῖς, οὓς εἶχεν ἐκ τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ ὧν μνημονεύουσιν οἱ θεῖοι Εὐαγγελισταί. Ἡ τοιαύτη κατὰ φύσιν ἀγάπη ὀνομάζεται φίλτρον οἴκον καὶ συγγενικόν, ἐξ οὗ βεβαίως ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἐδοκίμαζε τὰς κατὰ φύσιν ἡδονὰς καὶ λύπας, χαίρουσα ἐκ τῆς υἰείας καὶ εὐπραγίας τῶν ἑαυτοῦ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν, λυπούμενη δὲ ἐκ τῶν λυπηρῶν αὐτοῖς παθημάτων, οἷον ἀσθενειῶν, δυστυχιῶν, θανάτων, καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων. Αὐτὸς δὲ ἦν τῇ Μητρὶ καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ Ἰωσήφ χαρᾶς διαρκοῦς αἴτιος, διότι ἔβλεπον αὐτὸν προκόπτοντα σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι, καὶ διότι ἤλπιζον μετ' οὐ πολὺν χρόνον ἰδεῖν δι' αὐτοῦ τὴν πλήρωσιν τῶν μεγάλων πόθων καὶ ἐλπίδων τοῦ θλιβομένου Ἰσραήλ, ὧν καὶ αὐτοὶ μετεῖχον. Ἀπαξ μόνον ἐλύπησε τοὺς γονεῖς αὐτοῦ κατὰ τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος, ὅτε μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ πάσχα παρέμεινεν ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ ὀδυνώμενοι ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ἕως οὗ εὔρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθήμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπερωτῶντα, καὶ ἐκπλήττοντα αὐτοὺς ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Διὸ καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ Μητὴρ εἶπε· «Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; Ἴδου ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε.» Ἄρα ὁ διαρκοῦς χαρᾶς αἴτιος Ἰησοῦς ἐγένετο τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ καὶ τριημέρου ὀδύνης αἴτιος, προμηνύων αὐτοῖς τὴν τριήμερον ὀδύνην τοῦ ἑαυτοῦ θανάτου, ἣν ἡ Μητὴρ μόνη ἐδοκίμασε, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος μετὰ τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας ἔτος. Τὴν δὲ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ

Ἰωσήφ λύπην βεβαίως ἐδοκίμασε καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ συνεθρήνησε μετὰ τῆς Μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῶν συγγενῶν τὸν θάνατον τοῦ θεοῦ πατρός, κηδευθέντος κατὰ τὰ ἔθιμα τῶν Ἰουδαίων. Ἐν κεφαλαίῳ εἶπειν, ἐκ τοῦ οἰκικοῦ καὶ συγγενικοῦ φίλτρου ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐδοκίμασεν ἅπαντα τὰ ἡδέα καὶ λυπηρὰ αἰσθήματα, τὰ προερχόμενα φύσει ἐκ τῶν καταστάσεων καὶ διαθέσεων καὶ παθημάτων τῶν ἀγαπωμένων προσώπων, μεθ' ὧν συνέζη καὶ ἀνεστρέφετο ἐν τῷ αὐτῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ συνοικίᾳ καὶ πόλει. Αὐτὸς δὲ πρὸς αὐτοὺς ἐγένετο διαρκοῦς χαρᾶς αἷτιος, τὰ ἑαυτοῦ πράττων ἐν σοφίᾳ καὶ χάριτι, ἅπαξ δὲ μόνον μεγάλως ἐλύπησε τοὺς ἰδίους γονεῖς, καθὼς ἀνωτέρω εἶπομεν. Δοκιμάζων δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς φυσικὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τοῦ οἰκιακοῦ καὶ συγγενικοῦ βίου, ἐδοκίμαζεν ἐπομένως καὶ τὰς φυσικὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τοῦ ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, χαίρων ἐκ τῶν ἐθνικῶν ἐορτῶν καὶ ἀναμνήσεων τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ, καὶ λυπούμενος ἐκ τῶν τοῦ ἔθνους ταλαιπωριῶν καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ καταπτώσεως, χαίρων ἐκ τοῦ εὐφροσύνου γάμου, καὶ λυπούμενος ἐκ τοῦ λυπηροῦ θανάτου. Τὸ κοινωνικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ εἶχε τὴν φυσικὴν συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν, ἐξ ὧν ἐδοκίμαζε τὰς κατὰ φύσιν τοῦ εἶδους τούτου ἡδονὰς καὶ λύπας. Ὁ Ἰησοῦς ἠγάπα τοὺς εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ, τοὺς ἀληθεῖς καὶ ἀδόλους Ἰσραηλίτας, καὶ συνεπάθει καὶ συνέχαιρεν αὐτοῖς, ἐμίσει δὲ τοὺς σχολιοῦς, τοὺς δολίοις καὶ ὑποκριτάς, καὶ ἀντεπάθει αὐτοῖς, λυπούμενος σφόδρα ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν. ἠγάπα τὰ ἀπολωλότα πρόβατα οἴκου Ἰσραὴλ καὶ συνεπάθει αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡσεὶ πρόβατα ἐκλελυμένα καὶ παραλελυμένα, μὴ ἔχοντα ποιμένα, ἐμίσει δὲ τοὺς κλέπτας καὶ τοὺς ληστὰς, οἵτινες ὑπεκρίνοντο τὸν ποιμένα τῶν προβάτων καὶ διέφθειρον αὐτά. ἠγάπα τοὺς τελώνας καὶ τὰς πόρναις, οἵτινες μετενόουν καὶ ἐπέστρεφον εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς δικαιοσύνης.

ἐμίσει δὲ τοὺς οἰηματίας Φαρισαίους, οἵτινες ἐφαντάζοντο καὶ ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν δίκαιοι, μεστοὶ ὄντες ἀρπαγῆς καὶ ἀνομίας. Ἠγάπα τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν καὶ εὐηργέτει αὐτοὺς κατὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐμίσει δὲ τὴν γενεὰν τὴν ἀπίστον καὶ διεστραμμένην, περὶ ἧς ἀνεφώνει· «ὦ γενεὰ ἀπίστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν, ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν;» Ἐσπλαγχνίζετο ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅστις τρεῖς ἡμέρας παρ' αὐτῷ διέμενεν ἄσιτος ἀκροώμενος τῶν ψυχοτρόφων αὐτοῦ λόγων, ἀπεστρέφετο δὲ τοὺς πειράζοντας αὐτὸν Φαρισαίους καὶ Σαδδουκαίους, οἵτινες ἐζήτουν ἐπιδείξαι αὐτοῖς σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Ἠγάπα τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς πένητας, οὓς ἐμακάριζεν ὡς κληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐταλάνιζε δὲ τοὺς φιληδόνους καὶ ἀνελεήμονας πλουσίους, ὅτι ἀπέχουσι τὴν παράκλησιν αὐτῶν. Ἐσπλαγχνίσθη ἐπὶ γυναικὶ χήρᾳ, ἧς ἀπέθανεν ὁ μονογενὴς υἱός, καὶ ἀφείλετο τὰ δάκρυα αὐτῆς, ἀποδοὺς αὐτῇ τὸν υἱὸν ζῶντα. Περὶ δὲ τῶν φονευθέντων Ἰουδαίων ὑπὸ τοῦ καταπεσόντος ἐπ' αὐτῶν πύργου ἐν τῷ Σιλωὰμ ἔλεγε· «Δοχεῖτε ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ ἅπαντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν Ἱερουσαλήμ;» «Οὐχὶ λέγω ὑμῖν ἄλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὁμοίως ἀπολεισθε.» Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἀγαπῶν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῶν ὁμοεθνῶν οὓς ἔδει ἀγαπᾶν, καὶ μισῶν οὓς ἔδει μισεῖν, συνεπάθει τοῖς ἀγαπωμένοις, καὶ ἀντεπάθει τοῖς μισουμένοις, καὶ τὸ παθητικὸν αὐτοῦ ἔχαιρε καὶ ἐλυπεῖτο κατὰ τὸν νόμον τῆς συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, καὶ τὰ αἰσθήματα ταῦτα τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς ἐξέφραζε μετὰ παρρησίας καὶ εἰλικρινείας ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις· ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε καὶ ἔπραττε συμφώνως τῷ νοητικῷ καὶ τῷ παθητικῷ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. Οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἔβλεπεν ἀπ' εὐθείας τί ἦν ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ, καί, ἀκριβῶς καὶ ἀπλανῶς γινώσκων ἕκαστον, ἠγάπα καὶ ἐμίσει ἕκαστον ἐν μέτροις δικαιοσύνης, καὶ συνεπάθει καὶ ἀντεπάθει κατὰ λόγον τοῦ μέτρου τῆς ἀ-

γάπης καὶ τοῦ μίσους, καὶ ἐξέφραζεν ἐλευθέρως τὰς ἑαυτοῦ συμπαθείας καὶ ἀντιπαθείας, τοὺς κακῶς πάσχοντας θεραπεύων, ἐλέγχων δὲ καὶ στηλιτεύων ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ τὴν λανθάνουσαν τῶν ὑποκριτῶν κακίαν. Τὴν πρὸς τὸ ἔθνος συμπάθειαν ἐξεδήλωσεν ὁ Ἰησοῦς, περιερχόμενος τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἐτι ἐξεδήλωσεν αὐτὴν, καὶ ὅτε, τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ἀποστέλλων εἰς τὸ κήρυγμα, παρήγγειλεν αὐτοῖς τάδε· «Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. Πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ.» Τὴν δὲ ἀντιπάθειαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἐξεδήλωσεν ἐν τῷ ἱερῷ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ἀπαγγείλας κατ' αὐτῶν τοὺς στηλιτευτικούς καὶ ἐλεγκτικούς τῆς κακίας αὐτῶν ταλανισμούς, «οὐαὶ ὑμῖν, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί,» συνεχῶς κατ' αὐτῶν ἐπιφωνῶν, καὶ ἐκάστην κακίαν αὐτῶν στηλιτεύων.

Συμπαθῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραὴλ καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἑαυτοῦ ἔθνος, ἐλυπεῖτο βεβαίως ἐκ τῶν λυπηρῶν αὐτοῦ παθημάτων. Ἀλλὰ καὶ ἐθεράπευεν αὐτῶν τὰς νόσους καὶ τὰς μαλακίας, καὶ τῆς τυραννίας τῶν δαιμόνων ἠλευθέρου τοὺς δαιμονολήπτους, καὶ, τὰς λύπας τῶν πασχόντων κακῶς ἀναιρῶν, ἐγένετο αὐτοῖς χαρᾶς μεγάλης αἴτιος. Φύσει δὲ χαίρει ὁ τοῖς ἄλλοις χαρᾶς γινόμενος αἴτιος· καὶ συλλυπούμενος ὁ Ἰησοῦς τοῖς κακῶς πάσχουσι, συνέχαιρεν αὐτοῖς ἔπειτα χαίρουσιν ἐκ τῆς τῶν κακῶν ἀπαλλαγῆς, ἧς ἦν αὐτὸς αἴτιος. Διότι ἡ συμπάθεια χαίρει καὶ λυπεῖται συμφώνως τῇ χαρᾷ καὶ τῇ λύπῃ τῶν ἀγαπωμένων, χαίρουσα ἐφ' οἷς χαίρουσι καὶ οἱ ἀγαπώμενοι, καὶ λυπούμενη ἐφ' οἷς καὶ αὐτοὶ λυποῦνται· ἡ δὲ ἀντιπάθεια χαίρει καὶ λυπεῖται ἀντιστρόφως τῇ χαρᾷ καὶ τῇ λύπῃ τῶν μισουμένων, χαίρουσα ἐφ'

οἷς οἱ μισούμενοι λυποῦνται, καὶ λυπουμένη ἐφ' οἷς αὐτοὶ χαίρουσι. Ἀντιπαθῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς οὓς ἐμίσει Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους, οὓς ἐκάλει ὄφεις καὶ ἐχιδῶν γεννήματα εἰς δόλωσιν τῆς μισητῆς αὐτῶν φύσεως, ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ κακίᾳ καὶ τῇ ὑποκρισίᾳ αὐτῶν, ἐφ' ἧ αὐτοὶ ἔχαιρον, ἔχαιρε δὲ ἐπὶ τῷ ἐλέγχῳ καὶ τῷ θεατρικῷ αὐτῶν, ἐφ' ᾧ αὐτοὶ μετὰ ἄλλως ἐλυποῦντο. Ἐλυπεῖτο ἐπὶ τῇ σκληροκαρδίᾳ καὶ ἀμετανοησίᾳ αὐτῶν, ἐφ' ἧ αὐτοὶ ἔχαιρον, ἔχαιρε δὲ ἐπιδοεικνύων αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θείαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, ἐξ ἧς αὐτοὶ ἐλυποῦντο, καὶ φθονοῦντες ἐβλασφύμουν, λέγοντες· «Ἐν Βεελζεβοῦλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.» Ἐλυπήθη δὲ μετὰ ἄλλως ὁ Ἰησοῦς ἐξ ὧν ἔπαθε παρὰ τῶν χειρῶν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἔχαιρον κακῶς ποιοῦντες αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ἐχάρη χαρὰν μεγάλην καὶ ἀτελεύτητον, διὰ τῶν παθημάτων εἰσελθὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀποδοὺς τὴν ἀτελεύτητον κατασχύνην τῆς ἑαυτῶν κακοπραξίας, καὶ τὴν βραχυχρόνιον αὐτῶν χαρὰν στρέψας εἰς αἰώνιον λύπην καὶ ὀδύνην ἀξίαν τῆς κακουργίας αὐτῶν. Ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὸ κοινωνικὸν παθητικὸν τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστοῦ ἐν μέσῳ τῆς κοινωνίας, ἐν ἧ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, ἀνεπτύχθη κανονικῶς κατὰ συμπάθειαν καὶ ἀντιπάθειαν, καί, τελειωθὲν, ἐγένετο τύπος καὶ νόμος τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς τελειώσεως τοῦ κοινωνικοῦ παθητικοῦ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ὅπερ ὀφείλομεν ἐθίζειν συμπαθεῖν καὶ ἀντιπαθεῖν ὁμοίως τῷ Χριστῷ, καὶ συγχαίρειν αὐτῷ αἰωνίως ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἔπαθε καὶ ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν καὶ πρὸς ὄνειδος καὶ κατασχύνην αἰώνιον τοῦ Διαβόλου καὶ τῶν τυφλῶν αὐτοῦ ὀργάνων.

Ἄλλ' ἡ κοινωνικὴ αὕτη συμπάθεια καὶ ἀντιπάθεια κατὰ τὰ εἰδικὰ πρόσωπα καὶ περιστάσεις, ἐν αἷς ἐκδηλοῦται, διακρίνεται καὶ εἰς διάφορα εἶδη, περὶ ὧν νῦν ἐρχόμεθα τὰ θέοντα εἰπεῖν.